Lektorálta Futó Károly

Szerkesztette és a verseket válogatta Karikó Éva

A bibliai idézetek a Szent István Társulat
által kiadott Szentírásból valók.

Copyright © Böjte Csaba, 2009, 2010
© Karikó Éva, 2009, 2010
© Helikon Kiadó, 2009, 2010

ABLAK A VÉGTELENRE

Csaba testvér gondolatai

Istenről, vallásról, életről, emberről…

Böjte Csaba válaszol Karikó Éva kérdéseire

Helikon Kiadó
Budapest, 2010

HELIKON

Kiadja a Helikon Kiadó Kft., az 1795-ben alapított
Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

E-mail: helikon@helikon.hu
Internet: www.helikon.hu

A kiadásért Szabadhegy Péter, a kiadó igazgatója felel
Műszaki vezető Schnörch Miklós
A borítót Márton Kató fotójának felhasználásával Arany Imre tervezte
Nyomdai előkészítés Layout Factory Grafikai Stúdió

HE 1225 / ISBN 978 963 227 183 5

Tartalom

7 Ajánlás

9 Bevezető

13 Hiszek egy Istenben

32 Hiszek a mindenható Atyában

59 Hiszek mennynek és földnek (minden láthatónak és láthatatlannak) Teremtőjében

80 Hiszek Jézus Krisztusban, Isten egyszülött fiában, a mi Urunkban

85 Jézus Krisztus fogantatott Szentlélektől, született Szűz Máriától

93 Jézus Krisztus szenvedett Poncius Pilátus alatt, megfeszítették, meghalt és eltemették

104 Jézus Krisztus alászállt a poklokra

105 Harmadnapon föltámadt a halottak közül, fölment a mennybe, ott ül a mindenható Atyaisten jobbján; onnan jön el ítélni élőket és holtakat

112 Jézus Krisztus fölment a mennybe, ott ül a mindenható Atyaisten jobbján; onnan jön el ítélni élőket és holtakat

118 Hiszek Szentlélekben

122 Hiszem a katolikus Anyaszentegyházat

185 Hiszem a szentek közösségét

210 Hiszem a bűnök bocsánatát

227 Hiszem a test feltámadását és az örök életet

250 Ámen

255 A Szentírás könyveinek rövidítései

Ajánlás

Böjte Csaba atya nemcsak a rábízott gyerekekkel és az ő testi jólétükkel foglalkozik, hanem a bajba jutottak, az Istentől, az egyháztól távol levők, a hitükben megrendülők lelki fejlődésével is törődik.

Ebben a könyvében áttekintést nyújt az apostoli hitvallás igazságairól, hatékonyságáról, életet nemesítő szépségéről, hiszen nem csak kenyérrel él az ember. Olyan gyakorlati és sokszor életbe vágó kérdésekre válaszol, melyekkel szembesülve néha még a vallásukat gyakorlók is elbizonytalanodnak, nem találják a szavakat, hogyan lehetne akár saját maguknak, akár a kereső embereknek vagy a hitükben megerősítésre vágyóknak érthető és befogadható feleletet adni.

A gyakorlati életben, a mindennapi küzdelemben élők világában járatos, a lelkekért fáradhatatlanul dolgozó atya egyszerű szavakkal, népies fordulatokkal, a saját életéből vett, a hit, a remény és a szeretet mindenekfelett álló erejét felvillantó történeteivel megmutatja minden olvasónak, mi az a hajtóerő, amellyel annyi veszni induló embert szeretne megmenteni. Az evangéliumban, a hitelesen megélt krisztusi tanításban az élet minden problémájára meg lehet találni a választ.

A könyv lapjain olvasható költemények, nagy szentek és kiváló emberek gondolatai nemcsak művészi illusztrációként jelennek meg, hanem a hitről szóló gyönyörű vallomásokkal tesznek tanúságot arról, hogy a kötetben megjelenő értékek nemcsak egy szűk réteg kiváltságai, hanem az emberek lelke mélyén szunnyadó vágyak, melyeknek megélése az igazi boldogság forrása. A figyelmes olvasó megtapasztalja, hogy az idézetek minden oldalon összhangban vannak a mellettük található szöveggel, mintegy „aláhúzzák” annak legfontosabb gondolatait.

Az egyszerű, mindenki számára érthető nyelvezet, a hitbeli és erkölcsi igazságok áttekintése nagy segítséget jelent majd az olvasónak, aki ezekben a sorokban a lélek számára kapja azt a táplálékot, amelyben Csaba testvér 1500 védence naponta az asztalánál részesül. Adja Isten, hogy az igazságra, a jóságra, a szeretetre éhes emberek ennek a könyvnek a nyomán közelebb jussanak az igazi megoldáshoz, a boldogsághoz!

Erdő Péter
bíboros, prímás, Esztergom–budapesti érsek

Bevezető

Meggyőződésem, hogy valójában nincs istentagadó ember, viszont nem kevesen vannak, akik hamis képet kaptak Róla, és ezt a torz képet utasítják el. Lehet-e szeretni egy olyan Istent, aki megszállottan bűnre vadászik, és büntetésekkel, csapásokkal sújtja a gonoszakat, az ártatlanokat, az igazakat egyaránt? Lehet-e hinni olyan Istenben, aki alszik az Égben, vagy megtörten szemléli teremtményei vergődését? Lehet-e bízni egy tehetetlen Istenben, akinek lesújtani „fáj a karja"? És lehet-e követni egy olyan egyház tanítását, amelynek múltbeli tetteit és jelenlegi elvárásait értetlenkedve és botránkozva szemléljük?

Ki az Isten? Milyen az Isten? Ha van, mit kér tőlünk? Van-e célja és értelme az életünknek, vagy nem több, mint egy szép vagy esetleg morbid ecsetvonás a világ hatalmas freskóján? Kereszteletlenül, hit nélkül felnőve én is ezeket a kérdéseket kutattam. Huszonhárom éves koromig kellett várnom, míg egy atya, Futó Karcsi bácsi (aki e könyv lektora) válaszolt azokra a kérdésekre, amelyeket most Böjte Csabának is feltettem. Úton-útfélen tapasztalom, hogy ezek a kérdések nem csak engem foglalkoztattak: nap mint nap felteszi nekem is négy gyermekem valamelyike, egy-egy barátunk, ismerősünk. De a közéletben és a médiában is gyakran „istenmorzsákra" sóvárgó embereket látunk, mégha ezt a vágyat nem is fogalmazzák meg, és látjuk a hiányt, űrt és sebeket is, amelyeket az Istentől való eltávolodás okoz.

Csaba testvért, az erdélyi ferencest, a nehéz helyzetben élő gyermekek megmentőjét, 1800 szociális árva nevelőapját ma már senkinek nem kell bemutatni. Minden egyes szavának súlyt és hitelt ad élete, mert nem csupán beszél Isten országáról, hanem mindent meg is tesz, hogy ez az ország itt a földön kibontakozzon. A feleletek nem a dolgozószoba könyvszagú csendjében születtek, hanem sok száz kilométeres autóúton, miközben oly nehéz sorsok terhét hordta vállán, melyek alatt a legtöbben összeroskadnánk. Szavai és élete minden pillanatban tökéletes harmóniában állnak egymással.

Az apostoli hitvallás, az úgynevezett Hiszekegy állításaira fűztem fel a kérdéseket. A válaszok minden egyes gondolata az életből merít, az életről szól végtelen bölcsességgel és egyszerűséggel – nemcsak a hitigazságokat mutatja be, hanem azok megvalósítását is a több évtizedes lelkipásztori és nevelői munka tapasztalatából merítve. Szavaival összecsengnek nagy költőink, gondolkodóink, szentjeink sorai, amelyek alátámasztják Csaba testvér gondolatait.

Isten, akihez közelebb szeretnénk kerülni, végtelen. A kérdések száma is végtelen, amelyeknek csak töredékét volt lehetőség feltenni. Reményeink szerint e könyv egy sorozat első kötete, amelyekben Csaba testvér a szentségekkel, a tízparancsolattal, a Szentírással, az imádsággal, a templomokban látható – sokak számára rejtélyes – tárgyakkal, a szentmise liturgiájával, az egyházi ünnepekkel és a mindennapi keresztény élettel, Krisztus követésével kapcsolatos kérdésekre válaszol majd.

Ez a kiadvány semmiképp nem pótolja a hittankönyveket, továbbgondolkodásra, továbbkeresésre szeretne ösztönözni.

Ha kérdés van, szükséges, hogy válasz is legyen, érthető és életre váltható, a valós Isten-arcot a maga szépségében, jóságában, tökéletességében megmutató, hogy azt megtekintve eldönthesse bárki, tudja-e Őt szeretni és az Ő szeretetét viszonozni.

Kedves szüleim, gyermekeim: Zsófi, Luca, Rebeka, Péter és keresztgyermekeim, elsősorban Nektek szerettem volna ajándékot adni e könyvvel, de nem kevésbé vágyom arra is, hogy minden jó szándékú érdeklődő számára tiszta, érthető gondolatokat közvetíthessek.

Egy karéj fekete kenyeret
Szelnék elétek emberek.
Valamit adnék,
Valami meleget mutatnék:
Egy ember föltakart szivét. [...]

Embernek ember szel itt kenyeret.
Kis szürke morzsák, kenyérszín szavak,
Csak menjetek,
Ne kérdezzetek, csak feleljetek!
Ne nézzétek, kit, csak öleljetek!
Ki tudja, szív még hány akad,
Aki megrezzen a testvéri szóra,
S egy félénk visszhang benne fölfakad,
És ráébred az örökkévalóra.

Sík Sándor

Kariko Éva
Budaörs, 2009 márciusában

A keresztények hitét összefoglalja az apostoli hitvallás, az úgynevezett *Hiszekegy,* amelynek állításai kérdéseket vetnek fel a hitet nem ismerő, kereső emberben.

Hiszek egy Istenben,
mindenható Atyában,
mennynek és földnek Teremtőjében.
És Jézus Krisztusban, az Ő egyszülött Fiában, a mi Urunkban;
aki fogantatott Szentlélektől, született Szűz Máriától;
szenvedett Poncius Pilátus alatt;
megfeszítették, meghalt és eltemették.
Alászállt a poklokra.
Harmadnapon feltámadt a halottak közül;
fölment a mennybe, ott ül a mindenható Atyaisten jobbján;
onnan jön el ítélni élőket és holtakat.
Hiszek Szentlélekben.
Hiszem a katolikus Anyaszentegyházat;
a szentek közösségét,
a bűnök bocsánatát;
a test föltámadását és az örök életet.
Ámen.

dolgain. Ezzel a képességgel kell megvalósítanom álmaimat, céljaimat, melyek eléréséhez nekem erőt és szárnyakat ad a hit, mely nélkül elveszve és kétségbeesve vergődnék az életben.

Hosszan foglalkoztam különféle világnézetek tanulmányozásával. Sok vallásalapító és filozófus művét olvastam, köztük Nietzschét is, és azt tapasztaltam, hogy sok gondolkodó a maga eszméivel nemhogy szárnyakat adna az embernek, hanem lehúzza, elbizonytalanítja, félelemmel, szorongással tölti el. A kereszténységről bármennyit olvastam, újra és újra azt éreztem, hogy Krisztus tanítása lendületet, hitet, önbizalmat, erőt ad nekem ahhoz, hogy továbbmenjek. A katolikus hit gazdagságával, színességével, krisztusi alapításával megadja fontos kérdéseimre a választ, szentségeivel megerősít, táplál és megtisztít engem, példaképeket állít elém, akiknek nyomdokain elindulva a legegyszerűbb, legrövidebb úton eljuthatok Istenhez.

Egyfelől voltak élményeim, amelyeket Isten jelenlétében éltem meg, másfelől tudatos istenkeresésnek a gyümölcse, hogy én most nemcsak érzelmileg, hanem szellemileg, lelkileg és minden szempontból fejet, térdet hajtok az élő Isten előtt.

A mai ember abban hisz, amit láthat, megfoghat vagy legalábbis aminek léte műszerekkel kimutatható. Isten nem ilyen. Mi segíthet, hogy rátaláljunk? Nem lehet, hogy csupán emberi találmány az Isten?

A filozófia és a teológia rengeteg érvet felsorakoztat, hogy bizonyítsa, Isten létezik. Bölcs könyvekben megtalálhatod. Hogy én miért hiszek? – megpróbálom röviden összefoglalni:

Csodálom a jó Isten keze műveit.

Ha egy szépen megterített asztalon
gőzölög a finom étel, tudhatom,
hogy ezt valaki elkészítette nekem
– nem a forgószél hordta össze.

Ülök és nézem a finom ételekkel megrakott asztalt, és tudom, hogy valakinek nagyon-nagyon fontos vagyok – ez boldoggá tesz, továbblépésre késztet.

Tudod hogy érted történnek mindenek – mit busulsz?
A csillagok örök forgása néked forog
és hozzád szól, rád tartozik, érted van minden dolog
a te bűnös lelkedért.

Ó hidd el nékem, benned a Cél és nálad a Kulcs
Madárka tolla se hull ki, – ég se zeng, – föld se remeg,
hogy az Isten rád ne gondolna. Az Istent sem
értheti meg,
aki téged meg nem ért.

Mert kedvedért alkotott mennyet és földet és
tengereket,
hogy benned teljesedjenek; – s korok történetét
szerezte meséskönyvedül, – s napba mártotta ecsetét,
hogy kifesse lelkedet.

Kinek színezte a hajnalt, az alkonyt, az emberek arcát?
Mind teneked!
És kinek kevert sorsokat és örömet és bánatot,
hogy gazdag legyen a lelked? És kinek adott
annyi bús szerelmeket,
[…]
Mert ne gondold hogy annyi vagy, amennyi látszol
magadnak,
mert mint látásodból kinőtt szemed és homlokod,
úgy nagyobb
részed énedből, s nem ismered föl sorsod és csillagod
tükörében magadat,

és nem sejted hogy véletleneid belőled fakadnak,
és nem tudod hogy messze Napokban tennen erőd
ráng és a planéták félrehajlítják pályád előtt
az adamant rudakat.

Babits Mihály: *Zsoltár férfihangra* (részlet)

Ne várd, hogy a föld meghasadjon
És tűz nyelje el Sodomát.
A Mindennap kicsiny csodái
Nagyobb és titkosabb csodák.

Tedd a kezedet a szívedre,
Hallgasd, figyeld, hogy mit dobog,
Ez a finom kis kalapálás
Nem a legcsodásabb dolog?

Nézz a sötétkék végtelenbe,
Nézd a kis ezüst pontokat:
Nem csoda-e, hogy árva lelked
Feléjük szárnyat bontogat?

Nézd, árnyékod hogy fut el előled,
Hogy nő, hogy törpül el veled,
Nem csoda ez? – s hogy tükröződni
Látod a vízben az eget?

Ne várj nagy dolgot életedbe,
Kis hópelyhek az örömök,
Szitáló, halk szirom-csodák.
Rajtuk át Isten szól: jövök.

Reményik Sándor: *Csendes csodák*

Az életemben nagy megtisztulást jelentett, mikor rádöbbentem, hogy nem magától értetődő, hogy ennyi szépség vesz körül, ennyi szín, ennyi illat.

A lehulló eső szülőanyát talál a sáros földben, mely forrásában oly tiszta, hogy belőle testünkben élet fakad, oltja szomjunkat, hordozza bomló, kacagó jókedvünket. Ugyanaz a víz, mely nekünk életet ad, az ibolya kibomló kék szirmaiban csodás illatként árad szét a tavaszi zsongásban. És ugyanaz a víz a tőkén keresztül utat talál és otthonra lel a szőlőfürtben, melyet gondos kezek kipréselnek, s az édes must a hordó remeteségében erőt gyűjt, majd dallá változik szívünkben.

A fejünkben egy kis mirigy parányi váladékával szabályozza szomjunkat oly csendes alázattal, hogy csak ha betegek leszünk, vesszük észre, hogy van. Csoda?! De ki tudná felsorolni a csodákat, évmilliárdok fejlődésének gyümölcseit?!

Amikor körülnézünk a világban, látjuk, hogy minden olyan szép, takaros. Végül is minden lehetne fekete-fehér (hosszú évekig a tévében fekete-fehérben láttuk a műsort – persze nem volt olyan szép, mint a színes, de működőképes volt). Valakinek fontos volt, hogy túlcsorduló szeretetében megajándékozzon minket a színekkel.

Az autó számára nem készül vaníliás,
epres és kakaós üzemanyag
– megtölti az ember benzinnel, és megy.
Az ember is működhetne hasonlóan:
az Isten teremthetett volna egyféle
„üzemanyagot”, ételt számunkra,
pl. salátát – csak azt ennénk,
és a saláta társadalma lennénk.

Milyen jó, hogy sokféle íz, sokféle szín, sokféle illat létezik. Mindegyik más, és egymást felülmúlja. Mind-mind ajándék, és arról szól, hogy Isten, aki megalkotta számunkra, nagyon szeret bennünket.

Ha egy fiú elmegy egy lányhoz, és ott megkínálják egy csésze teával, az arról szól, hogy elfogadják, örülnek neki. Ha egy hatfogásos vacsorát készítenek számára, akkor felkötheti a gatyáját, és elmehet gyűrűt vásárolni, hogy megkérje a lány kezét, mert nagy-nagy szeretettel fogadták.

Jézus a mennybe ment testestől, lelkestől, a mennyei Atya átölelhette, magához szoríthatta az első emberi testet a mennyek országában.

Óriási történelmi esemény: Jézus Krisztusban megdicsőül az első emberi test, az első anyagi részecske, és bejut a mennyek országába. Ebben látom életének és halálának csodálatos szépségét és nagyságát. Egy új világ nyílik ki, amelyről én csak hümmögni tudok, de amely biztosan hihetetlenül szép.

Ez a világ vár ránk. Az Egyház egy dogmája erről szól – a *Hiszekegy*ben is valljuk: „Hiszek a test föltámadásában" –, hogy nemcsak az én emberi princípiumom, szellemem, lelkem fog üdvözülni és bejutni a mennyek országába, hanem a testem is, és az egész teremtett világ megdicsőül. Sóvárogva várom ennek beteljesülését!

A következő vádat a bal lator is megfogalmazta a keresztfán: ha igaz, hogy Jézus olyan sok csodát tett életében, miért nem mentette meg önmagát a szenvedéstől?

Nagycsütörtök éjszakáján Jézus másként is választhatott volna.

Mondhatta volna: „Mennyei Atyám, én prédikáltam, csodákat tettem, ami tőlem telt, azt megpróbáltam, ezeken az embereken már nem lehet segíteni. Fújd fel, te teremtetted őket! Az egész világot össze kell gyúrni, kukába vele, ha ember kell Neked, kezdd újra a teremtést, ez selejtes széria!"

Az is lehetett volna egy megoldás, hogy erőszakkal manipulál, belenyúl a történelembe, néhány angyallal „rendet tesz" Jeruzsálem környékén.

Egyik eshetőséget sem választotta. Ha „vette volna a kalapot", és angolosan távozik, itt hagyott volna minket a pácban, akkor nem azt mutatta volna, hogy Isten végtelenül szeret bennünket.

Kitartott mellettünk, nem hagyta el az embert, nem kényszerített, nem zsarolt, nem manipulált, nem mondta azt, hogy ez menthetetlen helyzet, megérdemeljük sorsunkat, hanem hagyta, hogy elfogják, megalázzák, megkínozzák, és még a kereszten is azt imádkozta: „Atyám, bocsáss meg nekik, hisz nem tudják, mit tesznek." [Lk 23,34] A Golgotára vezető úton így szólt: „Ne engem sirassatok. Inkább magatokat és gyermekeiteket sirassátok." [Lk 23,28]

Mi, emberek, hamar bedobjuk a törölközőt, összeveszünk, hátat fordítunk egymásnak, elválunk, lehúzzuk a rolót. Isten nem így tesz, kitart a szeretet útján egészen a kereszthalálig. Ez példa számunkra is, hogy ne adjuk fel olyan könnyen a küzdelmeinket egymásért.

Néhány alkalommal tudatosan szembe tudtam menni a sötét erővel. Ezek életem legszebb tapasztalatai közé tartoznak, egyet elmesélek:

Egy kollégám, aki nevelő volt a feleségével, iszogatott, sőt az is megtörtént, hogy berúgott. Eleinte úgy tettem, mintha nem venném észre, hátha csak véletlen történt meg. Úgy viselkedtem, mint a viccben a székely bácsi, aki megy az úton lefelé és hallja, hogy: supp. Aztán megint supp. Megint megy, aztán megint supp. Megfordul és így szól: „No nézd, hát nem engem ütnek?!" Ha mindenre azonnal reagál az ember, nem vezet jóra, hagyni kell egy kis időt, hátha kijavítja magától a másik.

Sajnos, megint volt supp, mert megint berúgott. Nagyon bántott a dolog, mert iszákos ember nem nevelheti a gyerekeket. Felesége összepakolt, elment, és látszólag összeomlott minden. A kollégák is kérleltek, hogy küldjem el, tűrhetetlen, amit művel.

Leültem a kápolnában, és hosszan végiggondoltam: ha én most elbocsátom, akkor ez egy üzenet, egy „prédikáció" a gyerekeknek arról, hogyha a házastársad hibázik, rúgd ki, mert a pap bácsi is ezt tette.

Azt a téves üzenetet küldöm ezáltal: az ember olyan, mint egy egyszer használatos zsebkendő, ha összekenődik, el kell dobni.

Nem csak számtanórán és magyarórán tanítunk, a mindennapi kisebb-nagyobb döntéseink mélyen belevésődnek a gyerekek fejébe. Világosan éreztem, nem lenne jó, ha én ezt az üzenetet küldeném a gyerekek felé.

Fölégettem az összes hidakat,
Egyedül állok örök ég alatt.

Nem kell a kincs és nincs már szerelem,
Csak a magány s szegénység van velem.

Nem lázadok már és nem álmodom
És nem sírok a földi romokon.

Meghaltam sokszor és nem élek én.
De mindeneknek bánata enyém.

Jövő minden reményét ringatom,
Mint a vihart és fészket a falomb.

Így állok örök békességbe már
S az Istent várom, aki földre száll.

Juhász Gyula: *A várta*

Halántékom ősz hajakkal
és részegen kószálok a városban.
Egyedül az éjszaka ösvényein, mint rossz angyal
ki elszakad szülőitől és testvéreitől.
Szememre húzom kalapom. Hát így legyen,
Úristen.
Jeges szél cibálja szakállam s vonyít előttem
a vak sikátor, mint hurokra került eb.
Jézus, ha élne felettem, óh, tudom én
lehajolna hozzám ez átkozott földre
hogy két meleg és habkönnyű tenyerével
betakarja vérző sebeim.

Jézusa sincs annak, kinek hite nincsen,
Szegény jószág, ki csak zabálni áll a jászolhoz
s nem látja meg a csillagot a gyermek feje felett!
Így kallódom számkivetetten és reménytelen
mindig részegen, mindig telt pohárral a
kezemben
s mégis örök szomjúságra kárhozottan
mint a vad barom, ki tüzet nyelt dühében
s vakon rohan árkon, bokron át.

Könyörtelen bírája önmagának
egek redőiből kiejtett angyal
óh, aki vagyok, ártatlan gyilkos és
pocsolyában hevert zarándok
ez estén kitárom feléd fázó karjaim
ragyogó csillag a magasság tükrében!
Világosítsd meg előttem az éjszaka ösvényeit
és vess elém egy morzsát kegyes szeretetedből
mielőtt összerogynának csillogó térdeim
s mint hulladékot puttonyába szedne az ördög.

Kassák Lajos: *Fohász a csillagokhoz*

hogy újra szülessék?" {Jn 3,1–4} Erre a szentírási részre hivatkoznak azok, akik a krisztusi tanításból igyekeznek levezetni a lélekvándorlás tanát.

Valóban mindennap újjá kell születni, újra kell kezdeni, gyarlóságainkat mind jobban le kell vetkőzni a saját életünkben, a saját helyünkön, a saját bőrünkben, de nem egy másik testben, egy másik korban, egy másik életállapotban. Nikodémus is megváltozott, jobb emberként élte tovább az életét. Zakeus és a gadarai ördöngős is újjászületett, akárcsak Saul.

Aki bármikor egy új életben újrakezdhet mindent, gondolkozhat úgy, hogy él, ahogy jólesik, nagy disznóságokat követhet el.

Ezzel szemben az életünkben nem babra megy, hanem élesben zajlik a játék: ha szíven talál a golyó, elér a szívinfarktus, elgázol az autó, akkor tényleg meghalsz, nincsen újrakezdés. Ha netán lenne lélekvándorlás, egy keresztény ember semmit nem veszít, de az, aki lazán éli az életét, nagyon pórul jár.

Egy időben én is tanulmányoztam a keleti vallásokat, de nekem nagyon hiányzott a sok személyes kapcsolat, a szentek, a hozzám gyengéden odaforduló, megbocsátó Jézus, az irgalom, az élő, személyes istenkapcsolat. Mikor én letérdelek, nem egy személytelen lénynek ismételgetem a mantrákat, hanem megszólítom a teremtő Atyámat. Az én Istenemet Atyámnak szólíthatom, hol bűnbánó, hol hálaadó, hol kérő imámban. Valakivel beszélgetek. Lakott számomra a mennyország, nem egy arcnélküli Nirvána, nem egy megsemmisült állapot. A szeretet lényege nem az önmagam nézése, hanem a találkozás, a másikhoz való odafordulás.

Milyen képek fejezik ki
számomra a tökéletességet?
Semmiképpen sem a vágyaktól
való tökéletes szabadság,
a lét fölött való lebegés,
hanem például az édesanyjához
odabújó gyermek.

Ezt a képet talán nem lehet tökéletesnek nevezni, de mégiscsak kifejezi a szeretet lényegét, az együttlét, az

Éjszaka, hogy meg ne lássák.
Elvégre nem akárki volt.
Főember a zsidók között.
De Nikodémusz nem ügyeskedő ész,
Okosságtól korlátolt értelem:
Tudta, hogy csak Istentől jöhet
Az új tanító. Hallani akarta.
Tanulni tőle ment éjszaka hozzá.
De nem tudta, hová tegye,
Hogy aki meg nem születik újonnan,
Isten országát nem láthatja meg.

„Hogy szülessen az ember, ha vén?
Anyjának méhébe másodszor is
Bejuthat-e, újjászületni onnan?"
És kóválygott feje a szavaktól.
Hogy test az, ami testtől született,
De ami a lélektől, lélek az,
És szél fú, ahová akar, zúgását
Hallod, de nem tudod, honnan, hová,
S hogy a pusztában Mózes a kígyót
Bottá emelte, az ember fiának
Emeltetnie úgy kell fölfelé,
És mindezt szeretetből – a Fiú
Nem kárhoztatni jött a világot,
De megtartani. […]

Vas István: *Aki éjszaka ment Jézushoz* (részlet)

[…]
hiába fürösztöd önmagadban,
csak másban moshatod meg arcodat.
Légy egy fűszálon a pici él
s nagyobb leszel a világ tengelyénél.

Ó, gépek, madarak, lombok, csillagok!
meddő anyánk gyerekért könyörög.
Barátom, drága, szerelmes barátom,
akár borzalmas, akár nagyszerű,
nem én kiáltok, a föld dübörög.

József Attila: *Nem én kiáltok* (részlet)

örömteli egymásra találás nagyszerűségét. Egy másik ilyen kép, mikor a férfi és a nő a házastársi szerelemben eggyé válik, amikor megvalósul a teljes önátadás.

Számomra a kereszténység nem verejtékszagú,
nem arról szól, hogy önmagamra
figyelve erőlködöm, hogy megtisztuljak,
testemet, lelkemet különféle gyakorlatokkal
megzabolázzam, nem görcsölök azon,
hogy tökéletessé váljak – jó nekem egyszerű,
ferences kistestvérnek lenni.

Ha a magam kis egyszerűségében élem az életemet, nem kell rettegnem attól, hogy nem érhetem el az Istent. Amit Isten jónak látott, hogy megértsek, elérjek, megvalósítsak, azt próbálom megtenni – legyen áldott érte az Ő szent neve.

Hogyan vélekedik a többi világvallásról?

Amit egy zsidó, mohamedán vagy protestáns hisz, azt én is minden további nélkül hiszem. Ők egy nagyobb körből egy kisebb szeletet fogadnak el. Én jó zsidónak, jó mohamedánnak, jó protestánsnak tartom magamat, de többet hiszek, mint ők.

Például a zsidókkal, mohamedánokkal ellentétben hiszem azt, hogy a Messiás már eljött, és megmutatta az irgalmas, jóságos, szerető Istent, elmondta, hogy a Mennybe vezető út nem szigorú szabályokkal van kikövezve, hanem a legfőbb parancs a Szeretet.

Isten Fiának tanításában hiszek, és nem az Ő prófétájának tanaiban.

Hiszem, hogy a hitet nem tűzzel és vassal, hanem szívvel és lélekkel lehet terjeszteni.

Hiszem, hogy az ember bűnbánatot tarthat ezen a földön, és a kétezer éves Egyház tanítása szerint hiszem, hogy a papoknak van hatalmuk, hogy feloldozzák a bűnös embert…

Mindez nem fordít a többiek ellen, de meggyőződésem, hogy szélesebb alapokon áll a Katolikus Egyház tanítása, tágabb, nagyobb, gazdagabb, mint az övék.

Ha egy biciklivel közlekedem, aztán beülök egy autóba, nem tagadtam meg a közlekedést, hanem gyorsabbá,

máció követőinek (akik szintén alkalmazták az inkvizíciót és végeztek ki sokakat), a felvilágosodás hirdetőinek, a kommunistáknak, a liberális kapitalizmus híveinek, a fundamentalista rezsimeknek és a szektáknak… Az ő egyházellenes fórumaik, irodalmuk súlyosan torzítva terjesztette a tényeket.

Az Egyház bűneinek bemutatása nemcsak túlzó, hanem egyoldalú is. Hallgatnak a vétkeknél sokkal nagyobb számban előforduló jóról, amit Egyházunk hősei, szentjei és névtelen „kisemberei" végeztek: a régi korokban a betegápolást, a szegények felkarolását, a tudomány, az írásbeliség terjesztését, az oktatást szinte kizárólag az Egyház képviselői végezték. Előszeretettel emlegetik a békepapokat, de hallgatnak a többségről, akik nem voltak hajlandóak együttműködni az elnyomó hatalommal, és sokukat ezért kegyetlenül bántalmazták, emberi méltóságuktól megfosztották, sokszor életükkel fizettek. Ugyanezt tették katolikusok ezreivel, akik védték, rejtegették a kirekesztett népcsoportokhoz tartozókat, pl. a zsidókat.

Hálásak lehetünk minden jogos kritikáért, mert szükségünk van arra, hogy szembesítsenek a tényleges hibáinkkal: „Kicsi szívem, még nem érted el a célt, leállt a szellemi, lelki kibontakozásod, fejlődésed."

Előttünk van egy ideál,
amely vonz, hív, vár, és szükségünk
van néhány kutyára,
aki belénk mar, hogy
szaporábban szedjük a lábunkat.

Nem biztos, hogy az Egyháznak jót tenne egy állandó tapsvihar. Krisztus sem piros szőnyegen, rezesbanda kíséretében vonult végig az életén. Egyénileg és közösségileg a magunk nagypéntekét, nagyszombatját meg kell járnunk. Az Egyháznak is újra és újra fel kell mennie a maga Golgotájára ahhoz, hogy meg tudja tapasztalni a húsvéti megtisztult föltámadást, új életet.

Hogy kinek mennyire kellemetlen a saját nagycsütörtöke, nagypénteke…?! Az ember szívesebben vállalna fel egy finom, emberszabású, könnyedebb keresztutat, de ez nem mindig jön össze sem az Egyháznak, sem a személyeknek. Biztos, hogy az újjászületések fájdalmához a nagycsütörtökök, nagypéntekek fájdalma is hozzátartozik.

Nem hiszem, hogy az lenne a legnagyobb baj, hogy az Egyház támadásnak van kitéve, és ezzel akadályozzák tevékenységünket, hanem inkább az lenne baj, ha nem lennének vízióink, elképzeléseink, ideáink, álmaink, lendületünk…

A szelíd krisztusi tanítást erőszakkal terjeszteni nem volt éppen a hit meggyalázása?

Gyerekkoromban a kedves húgommal gyakran összeszólalkoztunk, még össze is verekedtünk. Ha most valaki megkérdezné, hogy felnőtt fejjel is verekszünk-e, azt mondanám: eszünkben sincs, nagyon szeretjük, tiszteljük egymást. Fel kellett nőnünk oda, hogy már ne legyen annyira fontos, hogy szökőspárgázunk vagy ugróiskolázunk, de akkoriban néhány nyakleves nélkül alig lehetett megoldani ezt a nehéz életkérdést. Hála istennek, most ennél sokkal nehezebb problémákat is mosolyogva és szeretettel intézünk el.

Az emberiség életében is voltak, vannak periódusok, amikor egy-egy kérdést csak erővel tudtak megoldani az egész társadalomban. A közfelfogás ezt sugallta, amelytől sajnos az Egyház sem tudta távol tartani magát. De arról is emlékezzünk meg, hogy az egyházi bíróság mindig jóval kíméletesebb, irgalmasabb volt, mint az államhatalmi, és a büntetés-végrehajtást nem az egyházi, hanem a világi hatalom végezte.

Abból is látszik, hogy növekszünk,
hogy Egyházunk már régóta erőszakmentesen
oldja meg a konfliktusokat, ellentétben
a mai világi hatalmakkal, akik még most is
gyakran a harcot választják.

Emlékezzünk csak a nemrégen zajlott iraki vagy a koszovói háborúra! A jelenlegi nagyhatalmak, a nemzetközi szervezetek, az államfők sokat tudnának tenni a napjainkban is zajló népirtások, öldöklések ellen, mégis tétlenek maradnak, sőt gyakran szítják is az ellentétet, mert gazdasági és politikai érdekeik ezt diktálják. Döbbenten nézem, hogy most, a gazdasági világválság kez-

Mint a bókos szentek állnak a fülkében
kívülről a szemnek kifaragva szépen,
de befelé, hol a falnak fordul hátok,
csak darabos szikla s durva törés tátog:

ilyen szentek vagyunk mi!

Micsoda ős szirtből vágták ki lelkünket,
hogy bús darabjai még érdesen csüngnek,
érdesen, szennyesen s félig születetlen,
hova nem süt a nap, hova nem fér a szem?

Krisztus urunk, segíts meg!

Hallottunk ájtatós, régi faragókat,
kik mindent egyforma türelemmel róttak,
nem törődve, ki mit lát belőle s mit nem:
tudva, hogy mindent lát gazdájuk, az Isten.

Bár ilyenek lennénk mi!

Úgyis csak az Úr lát mindenki szemével,
s amit temagadból szégyenkezve nézel,
tudd meg, lelkem, s borzadj, mert szemeden által
az Isten is nézi, az Isten is látja!

Krisztus urunk, segíts meg!

[…]
Ki farag valaha bennünket egészre,
ha nincs kemény vésőnk, hogy magunkat vésne,
ha nincs kalapácsunk, szüntelenül dúló,
legfájóbb mélyünkbe belefúró fúró?

Szenvedésre lettünk mi.

Szenvedni annyi, mint diadalt aratni:
Óh hány éles vasnak kell rajtunk faragni,
míg méltók nem leszünk, hogy az Ég királya
beállítson majdan szobros csarnokába.

Krisztus urunk, segíts meg!

Babits Mihály: *Psychoanalysis Christiana*
(részlet)

Én Jézusom, te nem gyűlölted őket,
A gyűlölőket, és a köpködőket.

Szeretted ezt a szomorú világot
S az embert, ezt a nyomorú virágot.

Te tudtad, hogy mily nagy kereszt az élet
És hogy felettünk csak az Úr itélhet.

Szelíd szíved volt, ó, pedig hatalmad
Nagyobb volt, mint mit földi birtok adhat.

A megbocsájtást gyakoroltad egyre,
Míg égbe szállni fölmentél a hegyre.

Ma is elégszer hallod a magasban
A gyűlölet hangját, mely égbe harsan.

A gyilkos ember hangját, aki részeg
S a szeretet szavát feszítené meg.

Én Jézusom, most is csak szánd meg őket,
A gyűlölőket, és a köpködőket.

Most is bocsáss meg nékik, mert lehet,
Hogy nem tudják tán, mit cselekszenek.

Juhász Gyula: *Imádság a gyűlölködőkért*

Voltak, akiknek testi-lelki
egészségét tették teljesen tönkre, voltak,
akiket szilenciumra ítéltek.
Sokukat munkatáborokba hurcolták,
börtönbe zárták, kegyetlenül megkínozták.
A szerzeteseket és a híveket sem kímélték.

Reakciósoknak, az imperialisták agitátorainak, kémeknek kikiáltva őket, koholt vádakkal, kényük-kedvük szerint leckéztették meg őket: a rendházakat feloszlatták, tulajdonaikat elkobozták, a hivatásukat csak a legnagyobb titokban gyakorolhatták, vállalva, hogy bármikor besúghatják őket.

Kiépítették Magyarországon az Állami Egyházügyi Hivatalt, melynek feladata volt egy besúgóhálózat működtetése, a püspökök, papok megtörése. Rendeletben írták elő, hogy minden jelentős egyházi hivatal betöltéséhez az állam előzetes hozzájárulása szükséges. A békepapságot nem vállaló fiatal szeminaristák közül sokakat nem engedték felszentelni. Jellemző például, hogy a katolikus főosztály utolsó vezetője egy villamoskalauz volt.

Ilyen körülmények között a hit csodálatos erejének tartom, hogy a többség mindent feláldozva hűséges maradt Rómához és a független egyházhoz. Mindannyiunknak fejet kell hajtanunk azok előtt, akár papok, akár világiak, akik a sok szenvedés árán is kitartottak a szeretet, a testvéri jóság, az evangélium mellett. Nagyon sokan voltak, neveket azért nem is akarok írni, mert mindegyikükét szívesen felsorolnám. Hetényi Varga Károly az egész életét arra áldozta, hogy ezeknek a hősöknek az élettörténetét összegyűjtse, jó, ha az információinkat nemcsak az ügynökaktákat megszellőztető újságcikkekből vesszük, hanem innen is…

Tagadhatatlan, nem minden egyházi ember látta át világosan, hogy nem szabad a kizsákmányoló, kommunista rendszerrel együttműködni. Voltak olyanok, akik eleinte azt gondolták, ha együtt dolgoznak a kommunista hatalommal, akkor talán könnyebben meg tudják oldani a világ gondját, baját.

Voltak olyanok, akik felismerték ugyan a kommunista diktatúra gonoszságát, de úgy vélték, ha keresik a kompromisszumot, próbálnak egyezkedni, akkor valamennyire lehetőségük van szolgálni az egyházat,

Ha próbára teszed hitemet,
és utamat sűrű ködbe futtatod,
mely kioltja a tájékozódást,
add meg, ha lábam reszket is,
hogy tekintetem nyugodt és tiszta legyen,
élő tanúsága annak, hogy Te velem vagy,
és békében élek.

Ha próbára teszed hűségemet,
és megengeded, hogy levegőm is kevesebb legyen,
és az az érzésem,
mintha a föld kicsúszna lábam alól,
akkor is add meg, hogy tekintetem azt hirdesse:
senkinek sincs oly hatalma,
mely elszakíthatna tőled
akiben élünk, mozgunk és vagyunk.

Ha eltűröd,
hogy a gyűlölet bekerítsen,
és tőrbe csaljanak ellenségeim,
és szándékomat meghamisítsák és megcsúfolják,
akkor is engedd, hogy Fiad tekintete
derűt és szeretetet sugározzon
szemeimen át.

Ámen.

Helder Camara: *Ha próbára teszel*

Istenem, add, hogy ne ítéljek –
Mit tudom én, honnan ered,
Micsoda mélységből a vétek,
Az enyém és a másoké,
Az egyesé, a népeké.
Istenem, add, hogy ne ítéljek.

Istenem, add, hogy ne bíráljak:
Erényt, hibát és tévedést
Egy óriás összhangnak lássak –
A dolgok olyan bonyolultak
És végül mégis mindenek
Elhalkulnak és kisimulnak
És lábaidhoz együtt hullnak.
Mi olyan együgyűn ítélünk
S a dolgok olyan bonyolultak.

Istenem, add, hogy minél halkabb legyek –
Versben, s mindennapi beszédben
Csak a szükségeset beszéljem.
De akkor szómban súly legyen s erő
S mégis egyre inkább simogatás:
Ezer kardos szónál többet tevő. […]

Reményik Sándor: *Ne ítélj* (részlet)

a híveket, különben ha teljes elhallgattatásra ítélik őket, elzárják, megölik, már aligha tehetnek valamit.

Voltak, akik többszöri bebörtönzés, kínzás után, nem jószándékból, nem nyereségvágyból, hanem testi-lelki nyomás alatt váltak az állam eszközeivé. Könnyű békeidőben, a meleg szobában lánglelkű hitvallásokat tenni a hősies helytállásról, és egészen más évekig tartó rettegésben mindvégig hűségesen kitartani.

Tény, hogy egy erőszakos,
diktatórikus hatalommal
együttműködve
nem lehet jó döntést hozni,
csak erkölcstelen és megalázó
kompromisszumot lehet kötni.

Tudom, hogy közülük többen bűnbánatot tartottak. Márton Áron püspök, mikor kiszabadult a kommunista börtönből, összegyűjtötte Erdélyben az ún. békepapokat, és ferences atyákat kért meg, hogy tartsanak nekik egy lelkigyakorlatot, és utána bűnbánatra hívta őket, hogy tisztuljanak meg. Az őszinte megtérőknek megadta a penitenciát, a jóvátételt, és ezzel a nemes gesztusával „le tudta fejezni” az erdélyi békepapi mozgalmat. Az egyház mindig arra törekszik, hogy kiengesztelődjön, hogy a bűnös megtérjen, és éljen.

Miért nem kértek paptársaiktól, híveiktől bocsánatot?

A papok általában tudták, hogy a környezetükben ki jelentett, sőt voltak, akik maguk figyelmeztettek: „Ne beszéljetek előttem ilyen dolgokról, mert jelentenem kell.”

Egy atya mesélte, hogy kihallgatásra vitték, s mivel nem mondott neveket, kegyetlenül megkínozták. Elgondolkozott, mit tegyen. Félt, hogyha megismétlik a verést, nem lesz ereje hallgatni, ezért vallott: olyan neveket mondott, akik már vagy nem éltek, vagy akikről biztosan tudta, hogy emigráltak. Senkinek nem ártott, de mégis jelentett. Ő is listára került.

A „besúgó” papok társaiktól bocsánatot kértek. Azt viszont igazságtalanságnak tartanám, ha úgy tennék nyilvánossá a nevüket, hogy a vezetők neve, akik a kommunizmus áldozataivá tették őket, titokban maradhat,

Tetteink által továbbélünk. Marx *Kommunista Kiáltvány*a, Hitler *Mein Kampf*ja vagy Szent Ferenc *Naphimnusz*a akarva, akaratlanul tovább hat a szerzők halála után is. Az intézmények, amelyeket az emberek létrehoznak, alapítójuk halála után is működnek, jót vagy rosszat hoznak. Tetteinknek kihatása van térben és időben.

Teréz anya elindított egy folyamatot, a kitaszítottak, a nincstelenek felkarolását, amely ma is él – az ő példájára sokan buzdulnak, buzdulok én is. Jobbá tette a világot. Mindazt a „gyümölcsöt", amely az ő példájára mások által termett, a Jóisten neki is megköszöni.

Amikor egy édesanya, édesapa a túlvilágon „kikönyököl a mennyei ablakba, lenéz a földre" és azt látja, hogy elhanyagolta a gyermekeit, emiatt a bűnök útján járnak, nagy fájdalmat érezhet: a pofonok, amelyeket a fiai adnak másoknak, az ő arcát is égeti. Ha viszont jó irányba indította el, akkor a pohár vizet, amit a gyerekei töltenek egy betegnek, egy rászorulónak, Isten a szülőknek is megköszöni.

A tetteimmel, a szavaimmal,
a példámmal gyógyíthatok és pusztíthatok is,
építhetek is és rombolhatok is,
adhatok életet, de ölhetek is.

Mindez hihetetlen távlatot nyit. Az ember tettei gyümölcsöket teremnek, jót vagy rosszat. Jó lenne, ha úgy élnénk, hogy olyan gyümölcsöket teremjünk, amelyekre büszkék lehetünk, és amelyek üdvösséget szolgáltatnak. Ezért mondja Anyánk, az Egyház, hogy halálunk pillanatában Isten színe elé kerülünk külön ítéletre, amikor mindenki elnyeri a maga jutalmát vagy büntetését, de csak a világ végén lesz az utolsó ítélet, amikorra minden „gyümölcs beérik", és amely mindenki számára nyilvános.

Milyen a mennyország, mit csinálunk ott, ha odakerülünk? Nem fogunk ott unatkozni, belefáradni a sok istendicsőítésbe, semmittevésbe?

A megvilágosodás az élet nagy titkainak, igazságainak a megértését jelenti. Istennek hála, sok mindent már itt a földön megérthetünk, de hihetetlen távlatok nyílnak meg még mindannyiunk előtt. Isten végtelen. Az eszmélődés azt jelenti, hogy ezt a végtelent bejárom.

Nem hiszem azt, hogy bárki azt mondhatná, hogy ő már megvilágosodott, már mindent tud, és nyugodtan keresztbe vetheti a lábát, hogy elkészült mindennel. Ez egy folyamat, és mivel a végtelenre vagyunk kalibrálva, beállítva, teremtve, ezért véges lényünkkel ezt a végtelent soha nem tudjuk bejárni.

Örökkévalóságra van szükség ahhoz, hogy mélyebben belehatoljunk Isten csudaszép világába, intenzívebben átéljük, mind árnyaltabban megértsük a titkokat. Az örökkévalóság folyamatos kiteljesedés, kibontakozás, növekedés.

A mennyország nem egy üldögélés, mert Isten bölcsessége, szeretete, jósága, teremtő ereje végtelen. Végtelen idő sem elég ahhoz, hogy ezt a végtelent bejárjuk. Elképzelhetetlenül izgalmas lesz Isten társává válni mindebben.

Ahogy a kisgyerek nekiül és építgeti
a homokvárat, a Teremtő Isten kis partnere.
Amikor az érett férfi otthont teremt,
vagy a barátait összegyűjti és egy közösséget
hoznak létre, akkor ugyanazt teszik,
mint a homokvárat építő gyermek,
csak magasabb szinten.

Az alkotás mélyebb vetületét ismerik meg.

Amikor valaki közösséget formál, nem malteres téglákból rakja azt össze, hanem szívből, lélekből, tiszta eszmékből, értelemből, így száll szembe a földi életben meglévő hiányosságokkal, hibákkal. Mikor egy családot, egy lelkiséget, egy intézményt „megszül", embereket keres, akikkel összefog és kölcsönösen segítik egymást – ez megint homokvárépítés, csak magasabb szinten.

Miközben a kisgyermek megtanulja azt, hogy milyen magasra rakhatja a homokfalat, hogy még ne dőljön össze, megérti a vár építésének a titkát. A felnőtt ember megérti a családi ház építésének fortélyát vagy a közösség teremtésének szépségét, gyönyörét, értelmét – ez mind intenzívebben, de ugyanaz.

A mennyország aktív, teremtő lét, Istennek mindjobban partnerévé váló létezés.

Örömöm sokszorozódjék a te örömödben.
Hiányosságom váljék jósággá benned.
Egyetlen parancs van, a többi csak tanács: igyekezz úgy érezni, gondolkozni, cselekedni, hogy mindennek javára legyél.
Egyetlen ismeret van, a többi csak toldás: Alattad a föld, fölötted az ég, benned a létra.
[…]

Weöres Sándor: *Szembe-fordított tükrök* (részlet)

[…]
Ha boldogságot a változótól remélsz, nem a változatlantól; ha öröklétet a változóban remélsz, nem a változatlanban: akár ha tükörképedet akarnád etetni és öltöztetni, s vézna és pucér maradna tested is, tükörképed is.

Weöres Sándor: *Második hármas-csoport* (részlet)

[…] Krisztus-Király,
Egyetlen álló tiszta Csend a kábító hullámverésben,
Egyetlen élő Fény az érthetetlen örvény éjjelében,
Krisztus-Király, hozzád jövünk,
A mélységből kiáltunk hozzád.

Hajolj le hozzánk, halld az emberszívek sápadt kórusát,
Ezerszeres sirámmal vulkánlik feléd
Emberbűn, emberőrület és embergyötrelem.
Irgalmazz nekünk, Irgalom!
Mi már magunknak irgalmazni nem tudunk.
[…]

Ki Úr vagy miriádnyi mérhetetlen nagyvilágokon,
Építsd fel pártos szíveink kövéből
Emberországod templomát. […]

Sík Sándor: *Jézus Krisztus* (részlet)